

Izveštaj sa okruglog stola „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.”

Fond za humanitarno pravo - Kosovo (FHP - Kosovo) je 17. februara 2007. godine u Prištini/Prishtine organizovao okrugli sto „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.”, na kojem je predstavio svoj godišnji izveštaj o poštovanju ljudskih prava manjina i u okviru četiri sesije pokrenuo debatu o svim onim problemima koji utiču na povratak raseljenih i integraciju etničkih zajednica u kosovsko društvo. Skupu je prisustvovalo 72 učesnika: 26 su bili pripadnici manjinskih zajednica sa Kosova koji su tokom 2006. godine davali izjave istraživačima FHP – Kosovo o poštovanju prava manjina (12 Srba, četiri Aškalije, dva Roma, dva Egipćana, tri Bošnjaka, jedan Turčin, jedan Goranac i jedan Hrvat). Okruglom stolu je, takođe, prisustvovalo troje predstavnika međunarodne zajednice (Pol Miler/Paul Muller iz UNHCHR-a, Melisa Stoun/Melissa Stone i Andreas Moreno/Andreas Moreno iz OSCE); sedmorica predstavnika centralnih kosovskih institucija (Ljutfi Haziri/Lutfi Haziri, potpredsednik Vlade Kosova i ministar za lokalnu samoupravu, Branislav Grbić, ministar za zajednice i povratak, Jonuz Saljihaj/Jonuz Sallihaj, ministar pravde, Ljubinko Todorović, zamenik ombudsmana na Kosovu, Habit Hajredini/Habit Hajredini, direktor savetodavne kancelarije za dobro upravljanje pri kancelariji premijera Kosova, Veton Eljšani/Veton Elshani, portparol Kosovske policijske službe/KPS i Fatmir Šeholi/Fatmir Sheholli, portparol Ministarstva za zajednice i povratak); šestorica predstavnika lokalnih institucija Kosova (Ćemail Kurteši/Qemail Kurteshi, potpredsednik opštine Dragaš/Dragash, Hamdi Aljiu/Hamdi Aliu, potpredsednik opštine Štrpce/Shterpce; Mehmet Hamza/Mehmet Hamza, predstavnik kancelarija za zajednice u Dragašu/Dragash, Zoran Ćirković, predstavnik kancelarije za zajednice u Lipljanu/Lipjan, Zoran Mirković i Fatmir Aljiu/Fatmir Aliu, predstavnici kancelarije za zajednice u Uroševcu/Ferizaj); predstavnici drugih međunarodnih organizacija poput Norwegian Church Aid, Danish Refugee Council, IOM, KFOS i predstavnici lokalnih nevladinih organizacija. Sa okruglog stola su izveštavali najvažniji kosovski elektronski i štampani mediji (RTK, RTV 21, Koha Ditore, Zeri, Yeni Donem, Alem), neki strani mediji poput Glasa Amerike i AFP, a od srpskih medija sa okruglog stola su izveštavali dopisnik dnevnog lista „Danas” iz Prištine/Prishtine i novinar produkcijske kuće „Mreža”. Rasprava se odvijala u okviru četiri sesije: Prezentacija izveštaja „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.”; Proces decentralizacije na Kosovu; Povratak raseljenih tokom 2006 i Zakonska regulativa za zaštitu prava manjina na Kosovu. Moderator okruglog stola bio je Bekim Bljakaj/Bekim Blakaj, šef kancelarije FHP - Kosovo.

Izvršna direktorka FHP, Nataša Kandić, i Fabris de Keršov/Fabrice de Kerchove iz Fondacije kralja Boduana, organizacije koja je pored KIOS podržala projekat *Manjinska prava u praksi na Kosovu*, otvorili su konferenciju. Nataša Kandić je na početku svog izlaganja istakla da se okrugli sto održava u atmosferi koja je nastala nakon prezentiranja plana Martija Ahtisarija/Marti Ahtisaari o budućem statusu Kosova i demonstracija protiv tog plana koje je organizovao pokret Samoopredeljenje/Vetëvendosje 10. februara 2007. godine. Tom prilikom su poginula dva demonstranta, a više njih je povređeno.

Smatram da ono šta se dogodilo prilikom demonstracija koje nisu bile nasilne, u kojima demonstranti nisu upotreбили silu i u kojima su dvojica demonstranata stradali, po svim informacijama koje su objavljene u medijima, niko tako nešto nije mogao da učini bez naredbe. U Francuskoj, gde je bilo nasilnih protesta, policija nikoga nije ubila i tamo se smatralo zadatkom da policija mora da vodi računa da ne sme niko da strada. Takođe bih htela da kažem da, sa aspekta ljudskih prava, svi oni koji su povredili i prekršili zakon, u ovom slučaju Zakon o javnom redu i miru, treba da odgovaraju pred domaćim organima i svaka informacija o toku istrage mora da bude javna.

Nataša Kandić je u nastavku istakla da FHP redovno prati poštovanje prava etničkih zajednica, izveštava o tome i obraća se institucijama Kosova i UNMIK-a sa preporukama za poboljšanje položaja manjina. Događaji od 17. marta 2004. godine pokazali su da je na planu zaštite ljudskih prava i integracije manjina u kosovsko društvo do sada malo toga urađeno.

Mi smo ubrzo nakon marta 2004. godine uspeli da saznamo šta se dogodilo, na osnovu intervju sa ljudima. Uspeli smo, takođe, da vidimo da je Vlada Kosova reagovala u aktivnosti obnove Kosova. Videli smo da to nije dovelo do povratka, videli smo jednu tendenciju da se ljudi ne vraćaju, da se obnovljene kuće prodaju i da nema pozitivnog stava iz Srbije koji bi ohrabrio Srbe da ostanu.

Osvrćući se na predlog Martija Ahtisarija/Mari Artisaari o budućem statusu Kosova, Nataša Kandić je istakla da je taj plan izazvao negativne reakcije, naročito Srba:

Vlasti u Srbiji i dalje govore o Kosovu kao o teritoriji, a ne kao o društvu, i na taj način uspostavljaju kontinuitet sa prethodnom vlašću. Za razliku od Kumanovskog sporazuma i rezolucije Saveta bezbednosti, ovaj plan pominje i nestale i obavezuje i Kosovo i Srbiju da moraju da sarađuju. Obaveza Srbije i Kosova je da moraju porodicama i javnosti da saopšte istinu o sudbini nestalih kako bi pravda bila zadovoljena, ne samo putem krivičnih suđenja, nego i putem reparacija za kršenje ljudskih prava u prošlosti. U planu Martija Ahtisarija/Marti Ahtisaari jedno od važnih poglavlja jeste decentralizacija koja, čini mi se, izaziva najviše problema i to je pitanje kojim se najviše bavi organizacija Samoopredeljenje/Vetëvendosje, zbog čega je sada njihov lider u pritvoru i pod istragom. Po mom dubokom mišljenju, decentralizacija u društvima zapadne kulture, gde su društva razvijena, jeste bitno političko i demokratsko pitanje, zato što se u njima svaki građanin pita i odlučuje o trošenju svog novca koji daje kao poresku obavezu. Decentralizacija jesta važna, ali decentralizacija po etničkom principu nikada i nikome nije donela koristi, ni jednom društvu, ni jednoj državi.

Fabris de Keršov/Fabrice De Kerchove iz Fondacije kralja Boduana je istakao da je Kosovo u fokusu ove organizacija od 1999. godine i da su prioriteti fondacije unapređenje međuetničkih odnosa i integracija manjina u kosovsko društvo. Osnova budućeg Kosova mora da bude poštovanje prava manjinskih zajednica:

Albanci, kao većina, moraju da se staraju o manjinskim pravima i to je njihova prioritarna obaveza. Sledeća ključna stvar je protok informacija. Treba istaći da mediji ne informišu javnost na pravi način o položaju etničkih zajednica. Takođe, u medijima se, u većini slučajeva, naglašavaju isti poznati mitovi i predrasude. Upravo iz tih razloga želim da izrazim svoje duboko poštovanje prema radu FHP, naročito zbog sistematičnog i ujednačenog pristupa u pogledu praćenja poštovanja ljudskih prava manjinskih zajednica na Kosovu.

Sesija 1. - Prezentacija izveštaja „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.”

Koordinator projekta Baškim Hisari/Bashkim Hisari predstavio je tokom prve sesije izveštaj FHP „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.” Izveštaj se odnosi na period od januara do kraja decembra 2006. godine, kada su se u Beču vodili pregovori između Vlade Srbije i kosovskog pregovaračkog tima o budućem statusu Kosova. U takvim okolnostima praćenje poštovanja ljudskih prava etničkih zajednica predstavljalo je aktivnost od najvećeg značaja.

Tokom 2006. godine tim istraživača FHP - Kosovo prikupio je 262 izjave pripadnika etničkih zajednica i predstavnika lokalnih i centralnih kosovskih vlasti o položaju manjina na Kosovu. Posebna pažnja posvećena je povratnicima. Sa svim sagovornicima istraživači FHP - Kosovo vodili su razgovor na temu bezbednosti i slobode kretanja, o pristupu administrativnim institucijama i korišćenju maternjeg jezika u komunikaciji sa institucijama na lokalnom i centralnom nivou, o socijalnim pitanjima, mogućnostima zapošljavanja, obrazovanja na jezicima manjina, korišćenja privatne svojine, učešća u političkom životu, o informisanosti, o mogućnostima za povratak i o tome kako pripadnici manjina vide pregovore o budućem statusu Kosova i problem decentralizacije.

Na osnovu prikupljenih izjava i analize zakona koji se primenjuju na Kosovu (Zakon o upotrebi jezika, Zakon o uvidu u službena dokumenta, Uredbe o ustanovljavanju Uprave za stambena i imovinska pitanja i Komisije za imovinska potraživanja, Uredba o promeni prava na korišćenje nepokretne imovine u društvenoj svojini, Zakon o ponašanju elektronskih medija, Zakon o Radio-televiziji Kosova), izveštaja OEBS-a Upotreba jezika manjina u opštinama na Kosovu iz decembra 2006. godine i Ustavnog okvira za privremenu samoupravu na Kosovu, napisan je izveštaj „Etničke zajednice na Kosovu u 2006.” Cilj izveštaja je da na dokumentovan način pruži svedočanstvo o položaju manjina na Kosovu tokom 2006. godine, da ukaže na probleme i da kosovskim institucijama i UNMIK-u da preporuke kako bi se položaj manjina popravio i kako bi se omogućilo njihovo potpuno integrisanje u kosovsko društvo.

Dobijeni podaci sa terena pokazuju da je tokom 2006. godine postignut značajan napredak u pogledu slobode kretanja svih etničkih zajednica, da su pripadnici turske zajednice, Bošnjaci, Aškalijski Egipćani generalno integrisani u kosovsko društvo, ali da nije došlo do osetnijeg napretka u integrisanju Srba i Roma. Ipak, prava manjina na Kosovu i dalje se svakodnevno krše, a kosovske institucije većinu ovih slučajeva kršenja

prava dosad nisu uspevale da rasvetle. Veliki deo uzurpirane imovine još uvek nije vraćen. Iako je obnovljeno mnogo uništenih kuća pripadnika manjinskih zajednica, vlasnici nisu zadovoljni kvalitetom radova, iz razloga bezbednosti se ne vraćaju u svoje obnovljene kuće i radije ih prodaju. Nemogućnost zapošljavanja je problem za sve etničke zajednice, a novčani iznos socijalne pomoći koju prima veliki broj stanovnika Kosova vrlo je skroman.

Prema podacima koje je objavio UNHCR, na Kosovo se od 2000. godine do 31. oktobra 2006. dobrovoljno vratilo 15.939 izbeglih i raseljenih: 7.132 Srba, 4.324 Egipćana i Aškalija, 1.858 Roma, 1.403 Bošnjaka, 637 Albanaca i 585 Goranaca. U odnosu na sve posleratne godine, u 2006. godini zabeležen je najmanji povratak. Tokom godine vratilo se 1.430 raseljenih: 554 Srba, 282 Roma, 75 Bošnjaka, 407 Aškalija i Egipćana, 98 Goranaca i 14 Albanaca.

Diskusija tokom prve sesije

Izvršni direktor Odbora za ljudska prava iz Prištine Bedžet Šalja/Bexhet Shala rekao je da se pitanje poštovanja ljudskih prava Srba politizuje i da Vlada Srbije, sama, svojim postupcima najviše ugrožava prava Srba. Takođe je istakao da na Kosovu žive i druge manjine za koje međunarodna zajednica nije mnogo zainteresovana, poput Roma. Povratak raseljenih je nezadovoljavajući, iako je međunarodna zajednica potrošila mnogo sredstava da bi inicirala povratak.

Zbog toga niko nije pozvan na bilo kakvu odgovornost, zbog toga nije bilo moguće da se ostvari povratak. Pitanje povratka se ne smatra kao elementarno pravo raseljenih lica, nego je to proces koji je veoma politizovan. Mi smo posetili sve centre u Srbiji gde žive raseljeni sa Kosova. Oni najviše imaju potrebe da se vrate, ali njihov povratak se sprečava. Oni raseljeni koji su se snašli u Srbiji onemogućavaju da se vrate one koji žele da se vrate. Tu je problem.

Bedžet Šalja/Bexhet Shala je ocenio da plan Martija Ahtisarija/Marti Ahtisaari nije dobar, jer predlaže decentralizaciju po etničkim linijama, čime se ne postiže integracija manjina, već njihovo podvajanje.

Habit Hajredini/Habit Hajredini, savetnik u kancelariji kosovskog premijera za dobro upravljanje, istakao je da Vlada Kosova veliku pažnju poklanja pitanju poštovanja prava manjina i njihovoj integraciji u kosovski društvo. To se vidi iz činjenice što su u svim ministarstvima formirana odeljenja za ljudska prava, a što je u skladu i sa Zakonom protiv diskriminacije.

Visar Imeri/Visar Imeri, predstavnik pokreta *Samoopredeljenje/Vetëvendosje*, rekao je da se na Kosovu krše ljudska prava svih, a ne samo prava Srba. Najviše se krše prava Albanaca s obzirom da im je uskraćeno pravo na samoopredeljenje:

Bez ostvarivanja kolektivnih prava ne može se govoriti o drugim pravima. Albancima se uskraćuje pravo na samoopredeljenje. Ako se pročitaju sve konvencije za ljudska prava,

naročito konvencija Ujedinjenih nacija, tu se vidi da je pravo na samoopredeljenje, na određivanje političkog i ekonomskog statusa osnovno ljudsko pravo.

Usvajanje Zakona protiv diskriminacije, u čiju primenu je pored vlade Kosova uključen i OSCE, još nije dovelo do toga da se odgovorni za kršenja ljudskih prava procesuiraju, istakao je Pol Miler/Paul Miller iz UNHCHR-a. Samo jedan slučaj je na osnovu tog zakona došao pred sud.

To predstavlja veliki problem ne samo za pripadnike manjinskih zajednica, već i za vladu i međunarodnu zajednicu.

Ismet Marković, književnik iz Vitimirice/Vitimirice, u diskusiji je istakao svakodnevne probleme sa kojima se susreću Bošnjaci. Tu je prvenstveno naglasio loše snabdevanje električnom energijom, nedostatak fiksne telefonije i slab televizijski signal. Smatra da pored pitanja povratka postoji i pitanje iseljavanja Bošnjaka sa Kosova, o čemu se ne vodi računa.

Ja mislim da se mnogo i previše govori o povratku, a da se malo ili gotovo ni malo ne govori o pojavama iseljavanja, i mislim da bi organizacije, institucije i svi društveni subjekti i o toj pojavi iseljavanja, konstantnog, tihog, neprimjetnog, trebalo da vode računa i trebalo bi u društvu preduzeti korake i mjere koje je moguće napraviti.

Sesija 2. - Proces decentralizacije na Kosovu

Na početku druge sesije prikazan je dokumentarni film „Decentralizacija: rešenje za manjine na Kosovu”, koji je pripremio *SEE TV Exchange*. Fokus ovog filma je mogućnost sprovođenja decentralizacija na Kosovu i odnos manjinskih zajednica i Albanaca prema decentralizaciji. Fondacija kralja Boduana je podržala snimanje ovog filma.

Potpredsednik Vlade Kosova, ministar za lokalnu samoupravu i član kosovskog pregovaračkog tima o budućem statusu Kosova, Ljutfi Haziri/Lutfi Haziri, u nastavku druge sesije objasnio je strategiju Vlade Kosova po pitanju decentralizacije. Istakao je da će se ovaj proces odvijati na tri nivoa: 1. individualna ovlašćenja opština u oblastima koje lokalna samouprava može sama da uređuje; 2. dodeljena ovlašćenja u oblastima katastra, matičnih knjiga, socijalne pomoći i zaštite šuma; 3. dodatna ovlašćenja u posebnim slučajevima (primer podeljenog grada Mitrovice/Mitrovice). Albanci i Vlada Kosova znaju kako izgleda kada se nečija prava krše, pošto je Srbija kršila prava Albanaca, zato sada Vlada Kosova neće dozvoliti da se krše ljudska prava drugih etničkih zajednica.

Sporazumom o decentralizaciji Srbiji će se i dalje ostaviti mogućnost da pomaže Srbima na Kosovu, ali će to ubuduće ići preko ovlašćenih banaka i uz kontrolu kosovskog trezora. Vlada Kosova insistira da se glas Srba sa Kosova čuje direktno, a ne preko Beograda, kao što je to bio slučaj do sada.

Diskusija tokom druge sesije

Visar Imeri/Visar Imeri iz pokreta Samoopredeljenje/Vetëvendosje osvrnuo se na izlaganje Ljutfija Hazirija/Lutfi Haziri i rekao da Srbija putem plana o decentralizaciji i dalje sprovodi diskriminaciju protiv Kosova, pošto insistira da se buduće opštine formiraju po etničkoj liniji.

Opštine se u skladu sa planom Martija Ahtisarija/Marti Ahtisaari stvaraju veštački. Povratnici se ne vraćaju u mesta iz kojih su izbegli, već se grupišu po opštinama onako kako to Srbija određuje. Tamo će se stvarati opštine na isti način kao što je to slučaj sa selom Osojane/Osojan.

Potpredsednik opštine Prizren/Prizren, Ćemail Kurteši/Qemail Kurteshi, smatra da je decentralizacija osnov za integraciju manjina u kosovsko društvo, ali je istakao da je pogrešno da se ona sprovede po teritorijalnom principu, jer se na taj način stvaraju uslovi za tihu asimilaciju ostalih manjina.

Ja se u potpunosti slažem sa gospođom Kandić kad je rekla da se ne gleda građanin, već da su u centru zbivanja teritorije. Bošnjačka zajednica ima jedno drugo načelo i mi smo pristalice da se sprovede decentralizacija, ali u pravom smislu te reči, a ne dezintegracija: nacionalni princip neće biti neka velika sreća. Ja se sa time slažem i ako uzmem za primer Rečane/Reqan, selo gde su u većini Bošnjaci, to selo može da bude opština zato što je geografski zaokružena, a ne zato što je tu jedna manjinska zajednica u većini i tako dalje. Dakle, opštine moraju da se zasnivaju na nekoj vrsti teritorijalnog principa, a ne zaokruživati opštine po etničkom principu.

Zoran Stanišić, Srbin iz Prištine/Prishtine, govorio je o napadima na njega i imovinu njegove porodice i istakao da se danas suočava sa istim problemima kao i u vreme nekadašnjeg srpskog režima. Sve institucije na Kosovu su upoznate sa ovim napadima, ali do danas ni jedna nije reagovala da bi ga zaštitila.

Međunarodna zajednica to zna, predstavnici vlade znaju, ombudsperson to zna, polovina vas me svakodnevno sreće na ulicama kako obilazim institucije sistema. Da li je to društvo koje se rađa, ili je to nastavak onog društva, siledžijskog sistema kakav je bio prethodni? Gde ćemo mi građani koji smo se bavili biznisom, koji smo ulagali svoj novac? Mi smo, znači, izgrađivali bolnice, puteve svojim radom, ne fondovima, ne pranjem para. Danas Ministarstvo za povratak koje ja nazivam ministarstvom za povraćanje i gađenje, služi kao dokaz jedne neaktivnosti. To je i greška vlade, jer je dozvolila da nekompetentni ljudi učestvuju, ne u povratku, nego da destimulišu sve one koji su želeli da se vrate. Ja se izvinjavam gospodinu Grbiću, on je korektan, on je čovek koji je rastao na kaldrmi sa mnom, mi se svi dobro znamo. Na primeru porodice Stanišić daje se jasna poruka svim Srbima. Znači, mi tražimo danas pravo na rad, pravo na život. Mi ne želimo da budemo interno raseljena lica po Srbiji, po kampovima.

Sesija 3. – Povratak raseljenih tokom 2006.

Tokom treće sesije ministar za povratak i zajednice u vladi Kosova, Branislav Grbić, istakao je da je u saradnji sa UNDP-om izrađena strategija povratka. Ipak, tokom 2006. godine vratio se mali broj raseljenih. Pozitivni primeri su povratak u Klinu/Kline, selo Srpski Babuš, opština Uroševac/Ferizaj i u Leposavić/Leposaviq. U svim ovim mestima izgrađeno je oko 100 kuća za povratnike.

Povratak mora da ispunjava uslove ekonomske održivosti, a koji će se još bazirati na bezbednosti povratnika. Kao ministarstvo, mi ćemo u okviru naših daljih aktivnosti da omogućimo svim ljudima, u skladu sa budžetom Vlade Kosova i mogućim donacijama, da zajedno sa predstavnicima međunarodne zajednice damo volju ljudima, ne samo da se vrate na svoja ognjišta, nego da apsolutno podržimo svakog povratnika da ostane. Mi nećemo podržati samo povratnike, nego i predstavnike svih zajednica koji već žive ovde, da gde su živeli, tu i ostanu da žive.

Diskusija tokom treće sesije

Hrvat iz sela Janjevo/Janjeve, Nikola Grbić, rekao je da je u njegovom selu nekada živelo oko 4.000 Hrvata, a da danas živi samo 200, i da za njih nema perspektive. Istakao je da posebne probleme imaju sa prevozom učenika, lošim snabdevanjem električnom energijom, malim iznosom socijalne pomoći, odlaganjem otpada i integracijom povratnika.

Ja sam se zadužio 700 evra u nekoj radnji da bih kupio mleko i hranu za decu, i nemam odakle da platim. Tražio sam pomoć od predsednika, on kaže da oni nisu nadležni. Kome da se obratim, bar da krov mogu da promenim, da kuća ne prokišnjava, da mogu da preživim.

Dušan Radaković iz NVO Partners of Kosovo rekao je da vlasti čine veliku grešku u pristupu rešavanju problema povratka.

Radi se na povratku, a ne na integraciji povratnika. Ljudi su se vraćali, vraćaju se, da bi ponovo odlazili, ovaj put verovatno zauvek. Stub povratka je integracija kroz biznis, jer to je sredstvo koje će držati čoveka tu, koje će ga vezati za ovo mesto. I zato pozivam ovim putem i Ministarstvo za povratak da radi ne samo na povratku. Ima jedan projekat, mislim organizacije Mercy Corps, „Idi vidi”. Šta se postiže tim „Idi, vidi”? Ideš, vidiš i vratiš se u Srbiju: još više podstičeš mržnju među nacijama. A zašto se ne zove „Idi, vidi, ostani”, da ljudi ostanu tu i da se integrišu? To je plan za budućnost.

Predstavnik Demokratske partije Aškalija Kosova, Gezim Gaši/Gezim Gashi, govorio je o diskriminaciji Aškalija. Istakao je da kada se govori o povratku, misli se samo na Srbe, a Ministarstvo za povratak i zajednice nije ništa drugo nego ministarstvo za povratak Srba. Da bi se pristupilo tom ministarstvu, potrebno je da se bude član stranke ili da se

bude Srbin. Aškalije koje se vraćaju vraćaju se samo da bi prodali svoje kuće. Ističe da niko ne govori o nasilnom povratku Aškalija iz zemalja zapadne Evrope.

Danas se stotine pripadnika Aškalija vraćaju iz evropskih zemalja, kao što su Nemačka, Švajcarska, Švedska i koje samo dovode do prištinskog aerodroma i tu ih ostave. Oni, u stvari, stvaraju probleme za kosovske institucije, ali i za nas. Mi smo postali žrtve ovog procesa. Mi nemamo ni pristup u Ministarstvo za zajednice i povratak. Ja pozivam Vladu Kosova da svaku manjinu na Kosovu tretira na isti način, mada se mi se čak i ne tretiramo kao manjina.

Zoran Ćirković iz sela Staro Gracko rekao je da se na pogrešan način rešava problem povratka. U selima u okolini Lipljana/Lipjan nalazi se veliki broj interno raseljenih lica koji su iz drugih sela, ali su se u međuvremenu integrisali u te nove enklave. Strategija povratka treba da omogući svim raseljenima ili da se vrate u svoja sela ili da nasele ona mesta gde smatraju da su bezbedni i gde će imati bolju perspektivu.

U suprotnom, verujte da te porodice, jedna po jedna, odlaze za Srbiju. Nemaju kuću, ne mogu da obrađuju imanje - šta drugo da urade nego da odu u Srbiju? Mi znamo da povratka takođe nema ni u opštini Lipljan/Lipjan. S obzirom da u opštini Lipljan/Lipjan živi dosta Srba, ima dosta lokacija gde bi mogla da se izgrade naselja za povratnike. Neko kaže da je to homogenizacija Srba, verujte da nije. Ako želimo povratak, moraćemo da izgradimo i ta naselja. Imamo lokaciju Suvi Do/Suhodoll i ostala sela gde ljudi hoće da se vrate, ali neće na svoja ognjišta gde su bili pre toga, iz razloga bezbednosti i iz drugih razloga: zapošljavanja, školstva, zdravstva i tako dalje.

Predstavnik Roma iz Dubrave/Dubrave, Ćazim Rahmani/Qazim Rrahmani, istakao je da Vlada Kosova mora više da radi na integraciji Aškalija, Roma i Egipćana koji se proteruju iz zemalja zapadne Evrope. Ministru za povratak i zajednice Branislava Grbiću uputio je sledeće pitanje:

Šta se dešava sa tim ljudima koji se prisilno vraćaju iz zapadnih zemalja: da li oni treba ponovo da postanu izbeglice, da napuštaju Kosovo i da odlaze u Makedoniju, Srbiju ili Crnu Goru, ili Vi treba da nađete neko rešenje za njih?

U odgovoru na pitanja koja su postavljali predstavnici manjinskih zajednica, ministar Branislav Grbić je rekao da je proces povratka vrlo složen proces i da nije dovoljno samo da se neko vrati, već je potrebno da povratak bude održiv: da raseljeni imaju gde da se vrate i da imaju posao. Naglasio je da ovo ministarstvo ima mali budžet da bi uradilo sve stvari koje su potrebne, kako bi se obezbedio održiv povratak svih raseljenih.

Što se tiče Roma, Egipćana i Aškalija, mi smo kao ministarstvo u toku 2006. godine odvojili skoro 1,5 milona evra za pripadnike tih zajednica. Od početka 2007. godine smo, isto tako, odvojili 500.000 evra za izgradnju romske mahale u Vučitrnu/Vushtrri. Izdvojili smo i dodatnih 200.000 evra za individualni povratak, tako da smatram da je to, u skladu sa dodeljenim budžetom, jedan procenat koji je za respekt.

Sesija 4. – Zakonska regulativa za zaštitu prava manjina

Ministar pravde Jonuz Saljihaj/Jonuz Salihaj je bio panelista tokom poslednje sesije. Istakao je da Ustavni okvir Kosova omogućava pozitivnu diskriminaciju manjina, prvenstveno u oblasti zapošljavanja.

Blizu smo ostarivanja predviđenih kvota za zapošljavanje pripadnika manjina na pravosudnim funkcijama. Integracija u pravosudnom sistemu mora da se realizuje. Već smo postigli da 8% zaposlenih u pravosuđu budu iz redova srpske zajednice i to je veliki uspeh.

Iako su plate kosovskih sudija i tužioca manje od plata međunarodnih sudija i tužioca, nosioci pravosudnih funkcija sa Kosova rešili su 95% slučajeva, a međunarodne sudije 5%. Na kraju svoga izlaganja ministar pravde je naglasio da će Zakon o zaštiti svedoka ubrzati sudske procese i da će uticati na smanjenje broja krivičnih dela.

Diskusija tokom četvrte sesije

Zamenik ombudsmana, Ljubinko Todorović, rekao je da institucije Kosova imaju najveću odgovornost za rešavanje problema pripadnika manjinskih zajednica, od kojih su najveći bezbednost i sloboda kretanja.

Ljudi ne mogu da obrađuju svoja imanja čak i ako su njihove kuće pored njih. Nije učinjeno puno ni na utvrđivanju počinioca teških krivičnih dela, niti na planu ostvarivanja imovinskih prava.

Zoran Stanišić, Srbin iz Prištine/Prishtine, direktno se obratio ministru pravde:

Gospodine ministre, Vi ste obavešteni već godinama o mom predmetu. Suđenje traje i ta lakrdija od suđenja se nastavlja. Ja Vas molim da učinite napor, zbog budućnosti, da ovakvih slučajeva bude što manje.

Gani Toska, Rom iz Peći/Peja, obratio se ministrima Grbiću i Saljihaju ističući da svi vode računa o problemima Srba, a da se gotovo ništa ne radi na poboljšanju položaja Roma, Aškalija i Egipćana.

Mi smo uspeali da u našoj opštini izgradimo veliki broj kuća. U tome su nam pomogle neke međunarodne organizacije. Ministarstvo gospodina Grbića nam nije dalo nijednu donaciju za popravljavanje infrastrukture. Na kraju bih želeo da pitam gospodina Saljihaja u kakvom su položaju nesrpske manjine na Kosovu kada znamo da Ahtisarijev paket ne pominje nikog osim Srba i Albanaca.

O uzurpaciji imovine govorio je Srbin iz Kline/Kline, Vlada Radosavljević. Istakao je da uzurpatori prodaju imovinu Srba na osnovu falsifikovanih ugovora o vlasništvu. Tu je

istakao svoj primer, kada je uzurpator prodao njegovu kuću na osnovu falsifikovanog dokumenta o vlasništvu koji je overen u Crnoj Gori.

Od 31. januara 2004. godine traje postupak za poništenje ove lažne kupoprodaje. Postupak je završen 6. juna 2006. godine, ali do danas nisam dobio nikakvo rešenje.

Ministar pravde, Jonuz Saljihaj/Jonuz Salihaj, u svom završnom odgovoru istakao je da je osnovano specijalno tužilaštvo i da će ono postupiti po svim informacijama na osnovu kojih će se pokretati postupci. Na pitanje Zorana Dragišića odgovorio je da će učiniti sve da mu pomogne, ali i dodao da Ministarstvo pravde nema nadležnost nad radom sudova. Na kraju je istakao da je razlog zašto on u svim svojim izlaganjima prvenstveno pominje Srbe taj što Srbi još uvek nisu integrisani u kosovsko društvo.

Na samom kraju ministar za povratak i zajednice Branislav Grbić odgovorio je predstavnicima Roma:

Vaša zabrinutost za vašu zajednicu je sasvim u redu, ali moram vam reći da svaki projekat koji želite da ostvarite mora da prođe opštinske radne grupe. Znači, taj projekat mora da prođe vašu opštinsku radnu grupu, pa tek onda da dođe u ministarstvo. Projekti koji su započeti u periodu rada bivšeg ministra su jedna politička avantura, ja se izvinjavam, ali moram tako da kažem, i to se neće ponoviti u novom sastavu ministarstva.